

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/196200,Robert-Bulinski-Powstanie-styczniowe-w-materialach-Archiwum-IPN.html>

27.02.2026, 00:52

Robert Buliński: Powstanie styczniowe w materiałach Archiwum IPN

Powstanie Styczniowe było ostatnim zrywem zbrojnym pod zaborami, które odbywało się pod hasłem Rzeczypospolitej Trojga Narodów. Wyrazem tego było używanie przez powstańcze władze symboliki trzech zjednoczonych narodów: polskiego, litewskiego i ruskiego.

[Powstanie Styczniowe](#)

22.01

Koperta Solidarności Walczącej z symbolami Powstania Styczniowego. Z zasobu AIPN

Przygotowywane od kilku miesięcy powstanie wybuchło 22 stycznia 1863 r., co zostało spowodowane tzw. branką, czyli obowiązkowym poborem do wojska rosyjskiego. Tym razem jednak branka była skierowana przeciwko uznanym za najbardziej niebezpieczne grupom społecznym, jak mieszczaństwo czy przedstawiciele zawodów rzemieślniczych na wsiach.

Margrabia Aleksander Wielopolski, naczelnik rządu cywilnego Królestwa Polskiego, który był autorem tych zamierzeń, liczył na szybkie spacyfikowanie konspiratorów i kontynuowanie stopniowych reform na ziemiach polskich pod zaborem rosyjskim. Przebieg wydarzeń oraz początkowa nieudolność wojsk rosyjskich doprowadziły jednak do szerokiego rozwoju ruchu powstańczego nie tylko na obszarze ziem polskich, ale także Litwy i Rusi.

Pierwsze państwo podziemne

Historycy oceniają, że w powstaniu wzięło udział ogółem ok. 200 tysięcy ludzi ze wszystkich warstw społecznych. Szlachta, początkowo podzielona na obozy Czerwonych i Białych, zjednoczyła się w obliczu wspólnego wroga. Największe kontrowersje dotyczyły warstwy chłopskiej, w stosunku do której w większości ciągle obowiązywał obowiązek pańszczyzny. Część z nich zachowała lojalność w stosunku do caratu, np. wydając powstańców, ale inni walczyli z bronią w rękę, tworząc zazwyczaj oddziały kosynierów, bądź wspomagali insurgentów żywnością, ubraniem i dachem nad głową. Podobna sytuacja dotyczyła Żydów.

W powstaniu wzięli udział ochotnicy zagraniczni z Francji, Włoch, Węgier, Serbii i innych krajów, jak François de Rochebrune, twórca i dowódca słynnych żuawów śmierci. Wielu było też dezertierów z armii carskiej pochodzenia rosyjskiego i ukraińskiego. Wsparcie ludzkie i materialne szło z terenu zaborów austriackiego i w mniejszym stopniu pruskiego.

[Czytaj artykuł Roberta Bulińskiego *Powstanie styczniowe w materiałach Archiwum IPN* na portalu przystanekhistoria.pl](#)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Powstanie styczniowe

Artykuł